TOM I

PRZEDMOWA DO DRUGIEGO WYDANIA 5
PRZEDMOWA DO PIERWSZEGO WYDANIA 7

I

NOMADYZM I JEGO POZOSTAŁOŚCI

WPROWADZENIE 13

I. ORGANIZACJA PLEMIENNA 15
1. Powstawanie plemion 15
2. Łączenie, podział, znikanie szczepów 17
3. Organizacja i zarządzanie szczepem 17
4. Posiadłości szczepu. Wojna i wyprawa łupieżcza 19

II. PRAWO GOŚCINNOŚCI I AZYLU 20

III. SOLIDARNOŚĆ SZCZEPOWA I „POMSTA KRWI" 21

IV. EWOLUCJA ORGANIZACJI SZCZEPOWEJ W IZRAELU 22

V. POZOSTAŁOŚCI NOMADYZMU 23

VI. „IDEAŁ NOMADYCZNY" PROROKÓW 24

VII. REKABICI 25

II

INSTYTUCJE RODZINNE

I. RODZINA 29
1. Typ rodziny izraelskiej 29
2. Solidarność rodzinna. *Go'el* 31
3. Ewolucja zwyczajów rodzinnych 32

II. MAŁŻEŃSTWO 34
1. Poligamia i monogamia 34
2. Model małżeństwa izraelskiego 36
3. Wybór małżonki 39
4. Zaręczyny 42
5. Ceremonie małżeństwa 43
6. Odtrącenie i rozwód 45

7. Cudzołóstwo i nierząd 46
8. Lewirat 47

III. SYTUACJA KOBIETY. WDOWY 49

IV. DZIECI 51

1. Szacunek dla dzieci 51
2. Narodziny 52
3. Imię 53
4. Obrzezanie 56
5. Edukacja 58
6. Adopcja 60

V. SUKCESJA I DZIEDZICZENIE 63

VI. ŚMIERĆ I OBRZĘDY POGRZEBOWE 66

1. Zabiegi wokół ciała zmarłego 66
2. Grzebanie 67
3. Obrzędy żałobne 69
4. Obrzędy pokarmowe 69
5. Płacz żałobny 70
6. Interpretacja tych obrzędów 71

III

INSTYTUCJE CYWILNE

I. KWESTIE DEMOGRAFICZNE 75

II. LUDZIE WOLNI: ICH PODZIAŁ 78

1. Ewolucja społeczna 78
2. Warstwa ludzi wpływowych 79
3. „Lud ziemi" 80
4. Bogaci i biedni 82
5. Cudzoziemcy rezydujący 84
6. Płatni robotnicy 86
7. Rzemieślnicy 86
8. Kupcy 88

III. NIEWOLNICY 90

1. Fakt niewolnictwa w Izraelu 90
2. Niewolnicy pochodzenia obcego 91
3. Niewolnicy izraelscy 92
4. Liczba i cena niewolników 94
5. Położenie niewolników 95
6. Kobiety niewolnice 97
7. Niewolnicy zbiegowie 97
8. Wyzwolenie 98
9. Niewolnicy państwa 99

IV. IZRAELSKIE POJĘCIE PAŃSTWA 102

1. Izrael i różne wschodnie pojęcia państwa 102
2. Dwanaście pokoleń Izraela 103
3. Ustanowienie monarchii 105

4. Podwójna korona 106
5. Królestwa Izraela i Judy 108
6. Wspólnota powygnańcza 109
7. Czy istniało izraelskie pojęcie państwa? 109

V. OSOBA KRÓLA 112

1. Wstąpienie na tron 112
2. Obrzędy koronacyjne 114
a) Środowisko: sanktuarium 114
b) Nałożenie insygniów 115
c) Namaszczenie 116
d) Aklamacja 118
e) Intronizacja 119
f) Hołd 119
3. Imię koronacyjne 119
4. Psalmy intronizacyjne 121
5. Król zbawiciel 123
6. Boska adopcja 124
7. Król i kult 126

VI. DOM KRÓLEWSKI 128

1. Harem 128
2. Wielka Pani 130
3. Dzieci królewskie 132
4. Dwór królewski 133
5. Straż królewska 136
6. Majątek królewski 137

VII. WYŻSI URZĘDNICY KRÓLEWSCY 140

1. Ministrowie Dawida i Salomona 140
2. Marszałek dworu 142
3. Sekretarz królewski 144
4. Herold królewski 145

VIII. ADMINISTRACJA KRÓLESTWA 146

1. Królestwo Dawida 146
2. Administracja pod rządami Salomona 146
3. Okręgi Judy 148
4. Okręgi administracyjne królestwa Izraela 150
5. Administracja lokalna 150

IX. FINANSE I ROBOTY PUBLICZNE 152

1. Dochody królewskie i dochody państwa 152
2. „Dobrowolne" lub wyjątkowe świadczenia 153
3. Dziesięciny 153
4. Roboty przymusowe 154

X. PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ 157

1. Hebrajskie zbiory prawne 157
a) Dekalog 157
b) Kodeks Przymierza 157

c) Kodeks deuteronomiczny 158
d) Prawo świętości 158
e) Kodeks kapłański 158
2. Prawa starożytnego Wschodu 159
3. Źródła prawa izraelskiego 160
4. Charakterystyka praw izraelskich 161
5. Królewska władza ustawodawcza i sądownicza 164
6. Sędziowie i trybunały 166
7. Procedura 170
8. Sąd Boży 171
9. Kary 173
10. Prywatna zemsta i miasta ucieczki 175

XI. EKONOMIA 178

1. Własność ziemska 178
2. Majątek rodzinny i wielka własność 180
3. Formalności sprzedaży 182
4. Depozyt i wynajmowanie 183
5. Pożyczka 184
6. Zastaw 185
7. Poręka 187
8. Rok szabatowy 187
9. Rok jubileuszowy 189

XII. RACHUBA CZASU 192

1. Kalendarze starowschodnie 192
2. Kalendarz izraelski. Dzień 194
3. Miesiąc 197
4. Tydzień 200
5. Rok 203
6. Początek roku 204
7. Ery 207

XIII. WAGI I MIARY 210

1. Izraelska „metrologia" 210
2. Miary długości 211
3. Miary objętości 214
4. Miary wagi 218
5. System monetarny 221

TOM II

IV

INSTYTUCJE WOJSKOWE

I. ARMIA IZRAELSKA 229

1. Lud w armii 230
2. Armia zawodowa 234
a) Korpusy najemników 234
b) Wozy bojowe 237
3. Armia poborowa 240

II. MIASTA WAROWNE I WOJNA OBLĘŻNICZA 245
1. Izraelskie miasta warowne 245
2. Mury obronne 248
3. Umocnione bramy i cytadele 250
4. Wojna oblężnicza 252
5. Zaopatrzenie w wodę 254

III. UZBROJENIE 257
1. Bronie zaczepne 257
2. Bronie defensywne 260

IV. WOJNA 263
1. Zarys historii militarnej Izraela 263
2. Prowadzenie wojny 266
3. Konsekwencje wojny 270

V. ŚWIĘTA WOJNA 274
1. Pojęcie i ryty świętej wojny 275
2. Święte wojny od początków Izraela 277
3. Religia i wojny za czasów monarchii 279
4. Wojny religijne Machabejczyków 281
5. Reguła wojny z Qumran 282

V

INSTYTUCJE RELIGIJNE

WSTĘP 287

I. SANKTUARIA SEMICKIE 290
1. Święte terytorium 290
2. Sakralny charakter miejsca kultu 292
3. Wybranie miejsca kultu 292
a) Teofanie 293
b) Święte wody 293
c) Święte drzewa 294
d) Wyżyny 295
4. Zigguraty 297
5. Świątynie 298
6. „Wyżyny" 299
a) Nazwa 299
b) Sytuacja „wyżyn" 300
c) Świadectwa archeologii 300
d) Przedmioty kultu 301
e) „Wyżyny" i kulty żałobne 303
f) Legalność kultu „wyżyn" 303

II. PIERWSZE SANKTUARIA IZRAELA 305
1. Miejsca kultu Patriarchów 305
a) Sychem 305
b) Betel 307
c) Mambre 308

d) Beerszeba 309
e) Konkluzja 309
2. Sanktuarium pustyni. Namiot 310
3. Arka Przymierza 313
4. Sanktuaria w ziemi Izraela przed zbudowaniem Świątyni 318
a) Gilgal 318
b) Szilo 319
c) Mispa Beniamina 320
d) Gibeon 321
e) Ofra 322
f) Dan 323
g) Jerozolima 324

III. ŚWIĄTYNIA JEROZOLIMSKA 328

1. Świątynia Salomona 328
a) Budowla 329
b) Analogie i wpływy 333
c) Miejsce Świątyni 334
d) Wyposażenie 335
e) Charakter 336
2. Historia Świątyni Salomona 337
3. Świątynia powygnańcza 339
4. Teologia Świątyni 341
a) Świątynia miejscem obecności Bożej 342
b) Świątynia znakiem wybrania 343
c) Symboliczne znaczenie Świątyni? 344
d) Opozycja w stosunku do Świątyni 345

IV. CENTRALIZACJA KULTU 347

1. Sanktuarium centralne i sanktuarium jedyne 347
2. Świątynia jerozolimska i sanktuaria rywalizujące 348
a) Przyciąganie Jerozolimy 348
b) Schizma religijna Jeroboama 349
c) Dan i Betel 350
d) Inne sanktuaria 351
3. Reformy centralizujące 352
4. Deuteronomium 353
5. Późne sanktuaria poza Jerozolimą 355
a) Świątynia na Elefantynie 355
b) Świątynia w Leontopolis 356
c) Świątynia na Garizim 357
6. Narodziny synagog 358

V. URZĄD KAPŁAŃSKI 361

1. Nazwa 361
2. Wprowadzenie na urząd 362
3. Kapłan i sanktuarium 364
4. Kapłani i udzielanie Bożej wyroczni 365
a) Efod 365
b) Urim i Tummim 367
c) Zanikanie roli wróżbiarskiej kapłanów 368

5. Kapłan i nauczanie 369
6. Kapłan i ofiara 370
7. Kapłan jako pośrednik 372

VI. LEWICI 373

1. Etymologia 373
2. Kapłaństwo dziedziczne 374
3. Pokolenie kapłańskie Lewiego 375
4. Ewolucja historyczna 376
a) Kapłani nielewiccy 376
b) Kapłani-lewici 377
c) Kapłani i lewici 379
5. Miasta lewickie 381
6. Pokolenie kapłańskie i pokolenie świeckie Lewiego 382
7. Początki lewityzmu 383

VII. KAPŁAŃSTWO JEROZOLIMSKIE ZA CZASÓW MONARCHII . 387

1. Abiatar i Sadok 387
2. Sadokici 390
3. Kapłani i królowie 391
4. Hierarchia kapłańska 392
5. Dochody kapłaństwa 394
6. Niższy personel kultowy 397
7. Prorocy kultowi? 399

VIII. KAPŁAŃSTWO PO WYGNANIU 401

1. Kapłani i lewici do czasów Ezdrasza i Nehemiasza 402
2. Lewici w dziele kronikarskim 404
a) Lewici i Arka 405
b) Śpiewacy 405
c) Odźwierni 406
d) Inne funkcje lewickie 406
3. Sadokici i Aaronici 408
4. Arcykapłan 410
a) Tytuły 410
b) Inwestytura arcykapłańska 412
c) Arcykapłan i idea królewska 413
d) Sukcesja arcykapłanów 414
5. Dochody Świątyni i kapłanów 416
a) Świątynia 416
b) Kler 417

IX. OŁTARZ 419

1. Ołtarze przedizraelskie w Palestynie 419
2. Ołtarze izraelskie poza pierwszorzędnym sanktuarium 420
3. Ołtarze w sanktuarium na pustyni 422
4. Ołtarze Świątyni Salomona 423
a) Ołtarz całopaleń 423
b) Ołtarz kadzielny 424
5. Ołtarz w wizji Ezechiela 424
6. Ołtarze drugiej Świątyni 425
7. Religijne znaczenie ołtarza 426

X. RYTUAŁ OFIARNICZY 428
1. Całopalenie 428
2. Ofiara wspólnotowa 430
3. Ofiary ekspiacyjne 431
a) Ofiara za grzech 431
b) Ofiara zadośćuczynienia 433
c) Rozróżnienie między ofiarą za grzech i ofiarą zadośćuczynienia . 433
4. Ofiary roślinne 434
5. Chleby ofiarne 435
6. Ofiary kadzielne 435

XI. HISTORIA OFIAR IZRAELSKICH 437
1. Teoria krytyczna 437
2. Uwagi natury ogólnej 438
3. Całopalenie i ofiara wspólnotowa 439
4. Ofiary przebłagalne 442
5. Ofiary roślinne i ofiary kadzielne 443
6. Konkluzja 444

XII. GENEZA RYTUAŁU IZRAELSKIEGO 445
1. Ofiary mezopotamskie 445
2. Ofiary u starożytnych Arabów 447
3. Ofiary Kanaanu 450
4. Geneza rytuału ofiarniczego Izraela 452
5. Ofiary z ludzi w Izraelu 453
a) Ofiary z ludzi w tekstach historycznych 454
b) Teksty prorockie 455
c) Prawo o pierworodnych 455
d) Ofiary dla Molocha 456

XIII. RELIGIJNE ZNACZENIE OFIARY 459
1. Czy ofiara była darem dla bóstwa złego i chciwego? 459
2. Czy ofiara była magicznym środkiem zjednoczenia z bóstwem? . . . 460
a) Zjednoczenie z bóstwem osiąga się przez spożywanie bożej ofiary . 460
b) Zjednoczenie z bóstwem następuje za pośrednictwem ofiary, która reprezentuje człowieka. 461
3. Czy ofiara była posiłkiem boga? 461
4. Zarys teorii ofiary 463
a) Dar 463
b) Komunia 465
c) Ekspiacja 465
5. Spór o ofiary 466

XIV. DRUGORZĘDNE AKTY KULTU 469
1. Modlitwa liturgiczna 469
a) Modlitwa i kult 469
b) Miejsce, czas i postawa przewidziana dla modlitwy 470
2. Ryty oczyszczenia i desekracji 472
a) Ofiary i ablucje 472
b) Popiół z czerwonej krowy 473
c) Rytuał związany z trądem 474

3. Ryty konsekracji 476
a) Uwagi ogólne 476
b) Śluby 477
c) Nazirejczycy 478

XV. CZASY ŚWIĘTE 480

1. Zwyczajna służba Boża w Świątyni 481
a) Rytuał codzienny 481
b) Szabat 481
c) Nów księżyca 482
2. Kalendarze religijne 482
a) Elohistyczny Kodeks Przymierza 483
b) Jahwistyczny Kodeks Przymierza 483
c) Deuteronomium 484
d) Prawo świętości 484
e) Ezechiel 485
f) Prawa ofiarnicze zawarte w Księdze Liczb 485
g) Święta późniejsze 485

XVI. SZABAT 487

1. Nazwa i jej etymologia 487
2. Czy szabat pochodzi z Babilonii? 488
3. Czy szabat pochodzi z Kanaanu? 490
4. Czy szabat pochodzi od Kenitów? 490
5. Starożytność szabatu 491
6. Religijne znaczenie szabatu 492
7. Historia szabatu 494

XVII. STAROŻYTNE ŚWIĘTA IZRAELA 496

1. Pascha i Przaśniki 496
a) Rozwój historyczny 496
b) Pochodzenie Paschy 500
c) Pochodzenie Święta Przaśników 502
d) Powiązanie z historią zbawienia 503
2. Święto Tygodni 504
3. Święto Namiotów 506
a) Nazwy święta i jego znaczenie 506
b) Historia święta 507
c) Daty święta 509
d) Pochodzenie święta 511
4. Czy istniało święto Nowego Roku? 513
5. Czy istniało święto Intronizacji Jahwe? 515

XVIII. PÓŹNIEJSZE ŚWIĘTA ŻYDOWSKIE 518

1. Dzień Przebłagania 518
a) Rytuał Dnia Przebłagania 518
b) Kozioł „dla Azazela" 519
c) Starożytność święta 520
2. Święto Chanukka 521
a) Pochodzenie i historia 522
b) Obrzędy. Święto Chanukka i Święto Namiotów 523

c) Czy istniały wpływy pogańskie na narodziny i obrzędy święta Chanukka? . . . 524
3. Święto Purim . . . 525
a) Data i obrzędy . . . 525
b) Święto Purim i Księga Estery . . . 526
c) Pochodzenie święta . . . 526

WYKAZ SKRÓTÓW . . . 529

BIBLIOGRAFIA DO T. 1 . . . 531

BIBLIOGRAFIA DO T. 2 . . . 569

INDEKS RZECZOWY . . . 623

INDEKS CYTATÓW BIBLIJNYCH . . . 649